

Nr 84.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om beredande av familjepension åt efterlevande till vissa polismän m. m.
(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sundberg* och *Anderberg* (I:96) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hallén* och *Jacobson* i Vilhelmina (II:195), har hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionen II:195 anförts och efter ansökan bevilja familjepension till efterlevande till i statens pensionsanstalt tjänstepensionsförsäkrad polisman, som under tiden 30 juni 1938—31 december 1949 avlidit och därvid varit antingen anställd som polisman i polisdistrikt, till vilket statsbidrag utgått för avlöningskostnaderna, eller också pensionsavgången från dylikt polisdistrikt under nämnda tid, och att pensionerna skola utgå från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen II:195 bl. a. följande.

För vissa grupper av arbetstagare, främst kommunalanställda, finnes möjlighet för huvudmännen att erhålla statligt stöd för ordnandet av pensioneringen av sina anställda genom anslutning till statens pensionsanstalt (SPA). Hit räknas bl. a. de ordinarie polismän, för vilkas avlönande statsbidrag utgår jämlikt 15 §, 2 mom., i lagen om polisväsendet i riket.

Rätten till familjepension tillerkändes i princip dessa polismäns efterlevande först i samband med de ändringar, som efter riksdagens hörande år 1938 vidtogos i reglementet för SPA. För de polismän, som den 30 juni 1938 voro innehavare av befattning vid polisväsendet och vilkas tjänster då voro anmälda till delaktighet i SPA, gällde enligt övergångsstadgandena, att bestämmelserna om familjepension ej skulle äga tillämpning, såvida ej vederbörande före den 1 januari 1939 hos SPA anmälde sig vilja underkasta sig familjepensionsbestämmelserna.

En del polismän uraktlätto att göra sådan anmälan till SPA. Skälet var, enligt vad som erfarits, främst, att man till följd av den på den tiden i allmänhet ganska låga lönesättningen ej ansåg sig ha råd att betala de föreskrivna pensionsavgifterna, framför allt då den ofta mycket stora engångsavgiften.

Fr. o. m. den 1 januari 1950 gäller ett nytt SPA-reglemente, vilket är så utformat, att det även i fråga om familjepension är gällande från nämnda dag för all i SPA pensionsförsäkrad personal. Därmed ha även de polismän, som 1938 ej anmälde sig till delaktighet i familjepensionsrätten och alltjämt vid reglementets ikraftträdande voro kvar i tjänst, erhållit familjepensionsrätt för sina efterlevande.

Under tiden efter den 30 juni 1938 ha en del av de polismän, som ej utnyttjade sin rätt att bli familjepensionsförsäkrade, avlidit. Deras efterlevande ha därför ej kommit i åtnjutande av någon pension. Dessa erfara nu, att deras avlidna makars kolleger, vilka fortfarande äro kvar i tjänst, fått sig tillerkänd familjepensionsrätt till sina efterlevande. Det är ju fullt förklarligt, om de förra tycka, att de oförskyllt bli utan familjepension. De ha ju själva icke någon direkt skuld i att deras avlidna män ej begagnat sig av den formella rätten till familjepension, och de kanske bättre än de skulle kunna intyga, att löneförmånerna tidigare voro så tilltagna, att det då var svårt undvara beloppet för familjepensionsavgiften. Hårtill kommer, att även om principen var den, att befattningshavaren själv skulle svara för hela familjepensionskostnaden, så är det ofrånkomligt att staten, efter hand som tiden gått, i de fall familjepension blivit aktuell, fått träda emellan med allt större belopp på grund av att grundbeloppen i 1919 års SPA-reglemente måst ökas med de till följd av penningvärdeförsämringen ökade dyrtidstilläggen. Detta ha de familjepensionsförsäkrades efterlevande fått tillgodoräkna sig utan motprestation från vare sig polisdistriktet eller den avlidne. Billighetsskäl tala för att staten i detta fall bör träda hjälpare emellan. Frågan torde ej ha någon prejudicerande betydelse för framtiden, alldenstund antalet pensionsfall kan avgränsas till efterlevande till polismän, som vid sin död voro anställda i polisdistrikt på landsbygden eller som efter pensionsavgången avlidit under tiden 1 juli 1938—31 december 1949.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, *statens pensionsanstalt* avgivit utlåtande och därvid anfört följande.

Möjlighet att erhålla pensionsrätt i statens pensionsanstalt för befattningshavare vid landsbygdens polisväsende öppnades från och med år 1926 genom k. k. den 6 juni 1925 (nr 173). Till en början kunde endast tjänstepensionsrätt erhållas. Sedan den 1 juli 1938 erhålles vid nyanslutning av befattningshavare både tjänste- och familjepensionsrätt. Vid samma tidpunkt bereddes sådan polisman som redan tidigare vunnit tjänstepensionsrätt möjlighet att erhålla anslutning även i familjepensionshänseende. Dylik befattningshavare skulle, om han önskade familjepensionsrätt, anmäla detta till pensionsanstalten före den 1 januari 1939. Bestämmelser härom utfärdades genom k. k. den 17 juni 1938 (nr 518).

Flera befattningshavare, som vid valtillfället år 1938 icke anmälde sig för familjepensionsrätt, ha senare hemställt att utan hinder av utfärdade bestämmelser komma i åtnjutande av familjepensionsrätt. Framställningarna ha dock icke i något fall bifallits. (Se t. ex. kungl. finansdepartementets ämbetskrivelse den 21 juni 1949 angående ansökan av fjärdingsmannen i Skellefteå norra polisdistrikt H. Eriksson i fråga om familjepensionsrätt.)

Med ikraftträdandet från och med den 1 januari 1950 av SPA-reglementet (1949: 726) ha de befattningshavare vid polisväsendet, som dittills ägt endast tjänstepensionsrätt i pensionsanstalten, även fått familjepensionsrätt.

Efterlevande till avlidna innehavare av befattningar, som icke varit förenade med pensionsrätt eller som varit förenade allenast med tjänstepensionsrätt i anstalten, ha icke kommit i åtnjutande av pension från anstalten på grund av nu ifrågakvarande befattningar. Föreliggande motioner gå ut på att pension av statsmedel skall tilldelas efterlevande till sådan i statens pensionsanstalt tjänstepensionsförsäkrad polisman, som under tiden 1 juli 1938—31 december 1949 avlidit och därvid antingen innehaft befattning som polisman eller varit pensionsavgången.

Någon utredning angående grunderna för pensionsbestämningen eller rörande blivande kostnader för staten har icke förebragts. Upplysningsvis vill pensionsanstalten emellertid nämna, att hel pension till änka utan barn efter avliden fjärdingsman i lönegrad 14 motsvarar, med tillämpning av anstaltens försäkringstekniska grunder, ett kapitalvärde av omkring 40 000 kronor för änka som är 60 år, 50 000 kronor om hon är 50 år och 60 000 kronor om änkans ålder är 40 år. Därvid har pensionsanstalten utgått från det procenttal för rörligt tillägg å pension, som Kungl. Maj:t i propositionen 1952: 60 föreslagit skola tillämpas från och med den 1 januari detta år.

Statens pensionsanstalt får erinra om att lagen om polisväsendet i riket den 6 juni 1925 (nr 170) förpliktar polisdistrikt att med skäligen pension förse innehavare av ordinarie polismansbefattning. Skyldighet för polisdistrikt att utgiva understöd till änka och barn efter avliden polisman föreligger endast för det fall att befattningshavare avlidit i följd av skada i tjänsten. Några närmare bestämmelser om hur polisdistrikt skall fullgöra sina lag- enliga skyldigheter i pensionsavseende gentemot polispersonalen finnas icke. Polisdistrikt äger således anlita statens pensionsanstalt (i den utsträckning ovan angivits) eller enskild central pensionsinrättning eller ock i egen regi sörja för pensioneringen. Pensioneras polisman annorledes än genom statens pensionsanstalt bidrager statsverket med en tredjedel av kostnaden. Till efterlevandepensioneringen i motsvarande fall lämnar statsverket bidrag endast om polisdistriktet på grund av polislagens bestämmelser är pliktigt utgiva familjepension.

Av det anförda framgår, att polisdistrikten ha fria händer när det gäller pensionerings ordnande för polispersonal, blott polislagstiftningens krav i vissa fall beträffande skälighet äro uppfyllda.

Motionerna avse de fall, där vederbörande polisman avlidit under tiden 1 juli 1938—31 december 1949. Motionärerna framhålla, att med en sådan avgränsning behöves man icke befara några prejudicerande verkningar. Enligt anstaltens mening kunna åtskilliga invändningar anföras såväl mot sättet för denna avgränsning som mot uttalandet angående frågans prejudicerande betydelse. Skulle statsmakterna medverka till ett ordnande av familjepension i de av motionärerna föreslagna fallen, lär det av rättviseskäl knappast vara möjligt att därvid utesluta efterlevande till vare sig sådana polismän eller pensionsavgångna polismän, som avlidit före den 1 juli 1938, eller sådana före den 1 januari 1950 pensionsavgångna polismän, som avlidit efter sistnämnda dag eller avlida i framtiden. Anses staten böra träda hjälpsamt emellan i dessa fall, lär det vidare kunna göras gällande att staten av billighetsskäl bör utgiva pension åt efterlevande till avliden polisman, då pensionsförsäkring över huvud icke ordnats av vederbörande kommun eller då endast ofullständig sådan ordnats antingen i statens pensionsanstalt eller på annat håll.

Därest således konsekvensen bjuder att icke begränsa statens medverkan, om sådan skulle komma till stånd, till de av motionärerna föreslagna fallen, måste å andra sidan vissa inskränkningar göras i förslaget. I första hand böra härvid givetvis undantagas de fall, där utgående familjeunderstöd av vederbörande länsstyrelse enligt polislagens bestämmelser prövats skäligen. Vidare måste givetvis beaktas om polisdistrikt utgiver pension till avliden polismans efterlevande, oaktat den avlidne varit endast tjänstepensionsförsäkrad i statens pensionsanstalt.

Det anförda ger vid handen, att ett ordnande av pension i enlighet med det framlagda förslaget väcker en rad spörsmål till liv. Dessa äro enligt pensionsanstaltens mening av den art, att det tarvas en mycket noggrann utredning, innan riksdagen beslutar bifalla motionerna.

Pensionsanstalten hyser vidare starka betänkligheter mot att av statsmedel bestrida pension i förevarande fall med hänsyn till konsekvenserna inom andra områden än polisväsendet. Pensionsanstalten syftar härvid på fall, där kommunala myndigheter av olika skäl, t. ex. vederbörande befattningshavares personliga önskemål, icke eller icke fullt utnyttjat möjligheterna till pensionsförsäkring i statens pensionsanstalt.

På grund av det ovan anförda får pensionsanstalten hemställa, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår öppnades från och med den 1 juli 1938 möjlighet för de befattningshavare vid landsbygdens polisväsende, vilka före nämnda tidpunkt förvärvat tjänstepensionsrätt i statens pensionsanstalt, att vinna anslutning i anstalten jämväl i familjepensionshänseende, under förutsättning likväl att anmälan om vederbörandes önskan i sådant hänseende gjordes före den 1 januari 1939. Bland annat på grund av att en anslutning i många fall förutsatte erläggandet av relativt betungande engångsavgifter, avstodo emellertid ett antal polismän från att begagna sig av nämnda möjlighet. Enär de polismän, vilka — utan att ha gjort sådan anmälan som nyss sagts — kvarstått i tjänst efter den 1 januari 1950, jämlikt det från denna tidpunkt gällande nya SPA-reglementet automatiskt tillförsäkrats såväl tjänste- som familjepensionsrätt, äger det föreliggande problemet aktualitet för efterlevande till sådana befattningshavare, vilka avlidit under tiden den 1 juli 1938—den 31 december 1949.

I likhet med statens pensionsanstalt kan utskottet mot bakgrunden av vad som förekommit icke finna det tillräckligt motiverat, att staten nu av billighetsskäl skulle träda hjälpande emellan för ordnande av den familjepensionering det här gäller; snarare synes det böra ankomma på kommunerna att i förekommande fall sörja för denna pensionering. Härtill kommer att den väckta frågan, såsom pensionsanstalten även påpekar, aktualiserar en rad svårbedömda spørsmål och att en åtgärd i motionernas syfte icke torde kunna undgå att medföra konsekvenser även på andra områden än polisväsendet.

På grund av det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna och hemställer således,

att motionerna I: 96 och II: 195 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 18 april 1952.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Närvarande: se under utlåtandet nr 79.